

dr hab. Katarzyna Rajs

Bydgoszcz, 20.08.2022 r.

Wydział Instrumentalny

Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego

w Bydgoszczy

Dziedzina: sztuki

Dyscyplina sztuki muzyczne

Recenzja pracy doktorskiej mgr Ying Han

Zleceniodawca recenzji:

Rada Dyscypliny Artystycznej Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, pismo z dnia 11.07.2022 r., zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. poz. 1789 z późniejszymi zmianami).

Dotyczy:

Uchwały nr 42/2022 z dnia 25.03.2022 r. oraz uchwały nr 56/2022 z dnia 30.05.2022 r. Senatu Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku w sprawie wyznaczenia mojej osoby recenzentem przewodu doktorskiego mgr Ying Han w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka. W świetle ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. poz. 1789 z późniejszymi zmianami) Rada Dyscypliny Artystycznej Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku ma uprawnienia do prowadzenia przewodu doktorskiego na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Ying Han została zrealizowana pod kierunkiem promotora, dr hab. Elżbiety Pasierowskiej. Składa się z dzieła artystycznego, zarejestrowanego na nośniku elektronicznym oraz opisu w języku polskim i angielskim, stanowiących łącznie pracę „*Utwory fortepianowe Ignacego Jana Paderewskiego z lat 1885–1896 – inspiracje, specyfika faktury fortepianowej, zagadnienia wykonawcze*”.

Dzieło artystyczne

Na dzieło artystyczne składają się następujące utwory – w kolejności umieszczenia ich na nośniku elektronicznym:

Ignacy Jan Paderewski - Humoreski koncertowe op.14

Zeszyt I - à l'Antique: 1. Menuet

2. Sarabanda

3. Kaprys

Zeszyt II – Moderne: 4. Burleska

5. Intermezzo polacco

6. Krakowiak fantastyczny

7. Ignacy Jan Paderewski - Na pustyni op.15

Ignacy Jan Paderewski - Miscellanea op.16:

8. Legenda nr 1

9. Melodia

10. Wariacje

11. Nokturn

12. Legenda nr 2

13. Moment musical

14. Menuet

Wszystkich nagrań dokonano w sali koncertowej w Akademii Muzycznej w Gdańsku w lipcu 2022 r. Realizatorem nagrania był Marcin Kowalczyk. Całkowity czas nagrania: 70'49".

Pomysł zebrania i nagrania utworów Paderewskiego w kolejności opusowej jest bardzo ciekawy – opus 14. trwa ok. 20 minut, opus 15. – powyżej 9. minut, zaś opus 16. – blisko 40 minut. Dwuczęściowy element pierwszy jaskrawo i interesująco pozwala słuchaczowi poznać stylistykę kompozytora, krótka część środkowa – najrzadziej wykonywana na estradzie – jest widowiskowo dramatyczna, trzeci komponent natomiast stanowi kojącą akoladę wszystkich trzech opusów. Powodem podjęcia takiego tematu pracy było szczególne zainteresowanie Autorki osobą polskiego polityka, pianisty i kompozytora – Ignacego Jana Paderewskiego. Jak pisze sama zainteresowana:

„szczególne i zaskakujące filozoficzne pokrewieństwo polskiego artysty z tradycją i mądrością chińską zainspirowało autorkę do bliższego przyjrzenia się postaci kompozytora”.

Utwory Paderewskiego cieszą się dużą popularnością wśród pianistów i melomanów – wiele kwestii złożyło się na taki stan rzeczy (od samej wdzięcznej zawartości muzycznej tych drobnych najczęściej utworów po znaczący wzrost zainteresowania twórczością fortepianową Paderewskiego choćby dzięki Międzynarodowemu Konkursowi Pianistycznemu im. Paderewskiego w Bydgoszczy, na którym utwory Paderewskiego są obowiązkowe). Reprezentacja omawianych utworów wśród nagrań już obecnych jest zatem prawdziwie obfita (nie wspominając już o materiałach archiwalnych w wykonaniu samego kompozytora). Wydaje się, że celem kolejnej rejestracji płytowej miniatur Paderewskiego jest pragnienie szerszego spojrzenia na trzy opusy, wśród których znajdują się pozycje zdecydowanie zbyt mało obecne na scenach koncertowych.

Przedstawiona kompilacja obrazów łatwo uchwytłych, programów wyraziście podanych, krajobrazów malowanych sugestywnie i poetycznie jest szalenie miła dla ucha, Paderewski (w osobie pianistki) prowadzi słuchacza w regiony rdzennie polskie, bawi konwencją antyczną, zatacza koła taneczne, zamyśla się rzewnie a słodko, czasem także pokazuje lwi pazur, hipnotyzuje wirtuozerią i uwodzi blaskiem.

Wszystkie utwory zarejestrowane przez Ying Han cechuje nadzwyczajna dbałość o szczegóły, duży szacunek dla tekstu nutowego i wskazówek kompozytorskich, a także dobrze przemyślana strategia dynamiczna - interpretacja każdej części dzieła artystycznego jest zgodna z tytułem.

Menuet, Sarabanda i Kaprys z op.14 zawierają potrzebne komponenty, dzięki którym możliwa jest identyfikacja dawnej formy tanecznej i swobodnej, i które – jak pisze Autorka - „wykazują wyraźne nawiązania do swoich dawnych, barokowo - klasycystycznych pierwowzorów”.

Z kolei *Burleska, Intermezzo polacco* i *Krakowiak fantastyczny* to tryptyk, odnoszący swe treści do polskich tańców narodowych: w *Burlesce* można wyraźnie usłyszeć elementy krakowiaka, *Intermezzo* otwarcie korzysta z rytmów mazura i oberka, zaś w *Krakowiaku fantastycznym* duch krakowiaka panuje niepodzielnie dzięki tanecznym akcentom, skocznym przednutkom, synkopom i skokom interwałowym.

Utwór *Na pustyni* op.15 jest najbardziej rozległym ze wszystkich analizowanych elementów dzieła artystycznego – zarówno ze względu na minutaż, jak i krajobraz w nim opisany. Refleksja Autorki objęła wiele aspektów op. 15, co niewątpliwie pozytywnie wpłynęło na architekturę dzieła i właściwe zaprezentowanie również jego mikrodynamiki, nierozdzielnie i uderzająco związanej z harmonią i fakturą. Wydaje się jednak, że Autorka, wnikliwie analizując tekst *Na pustyni*, zgubiła gdzieś jego naturalny bieg czasu muzycznego, sama zresztą pisze: „Trzeba stworzyć wrażenie naturalnego „oddechu”, który dzieli poszczególne odcinki utworu.” Oddech, który słyhać na nagraniu, rzeczywiście dzieli odcinki utworu – niestety, ich mnogość i łatwa przewidywalność skutecznie hamuje nieubłagany pęd i tuman burzy piaskowej, i szaleństwo mistycznego tańca derwiszy.

Miscellanea op.16 to najobszerniejszy z nagranych opusów – trwa niemal 40 minut, dwie jego części - *Wariacje* i *Legenda* nr 2 są szczególnie długie (każda zajmuje ponad 8 minut). Poza *Wariacjami* nie ma tam utworu wirtuozowskiego – Paderewski ciąży ku krainom łagodnym, arkadyjskim,

harmonijnym, przelotnie trącając grubsze struny pasji i żaru. Pianistka prezentuje *Miscellanea* op.16 stylistycznie prawidłowo, jej wybory artystyczne są estetycznie uzasadnione, a elementy dzieła muzycznego - spójnie skoordynowane.

Ying Han nie ustrzegła się jednak przed kilkoma błędami tekstowymi, np. w *Nokturnie* w takcie nr 9 Doktorantka gra w pierwszym akordzie lewej ręki h, a w następnych – b małe. Jak wiadomo w wydaniu Musica Iagellonica z 2002 r. brakuje kasownika przy nucie b w lewej ręce, natomiast w analogicznym takcie (nr 61) wspomniane wydanie zawiera kasownik już przy pierwszym akordzie. Gdyby nawet czytelna harmonika wzmiankowanego miejsca budziła wątpliwości, sam kompozytor w łatwo dostępnym nagraniu wykonuje w obu tych miejscach h, czyli akord G-dur septymowy, następne akordy również powtarzają h. Twórczość Paderewskiego obfituje w rozmaite powtórzenia własne – najczęściej są to powtórzenia dosłowne, zmienia się jedynie tonacja i nawet przy modyfikacji trybu durowego w molowy zależności harmoniczne pozostają tożsame. Podobnie w takcie nr 35 i 36 brakuje ostatniej nuty w prawej ręce (opóźnienie harmoniczne nie opada na właściwy dźwięk – b nie przeobraża się w a), a w takcie nr 39 drugi akord w lewej ręce za najwyższą nutę obrał c dwukreślne – powinno być h.

Także w *Wariacjach* w kilku miejscach brakuje właściwych dźwięków, m.in. w *Finale* w takcie nr 318 w partii prawej ręki powinno być b razkreślne (jest h), w takcie nr 320 w partii lewej ręki harmonicznie uzasadnione jest f małe (a nie fis, które mimo braku kasownika wybrzmiewa fałszywie, łącząc się z następującym po nim kolejnym f i które jest błędem korektorskim; zresztą od taktu nr 309 do taktu nr 322 w partii żadnej ręki nie pojawia się fis, co jest naturalnym skutkiem modulacji z A-dur do a-moll, a potem F-dur). Wydaje się, że i w kwestii pedalizacji nie wszystkie wybory były szczęśliwe – przy dużej liczbie pochodów gamowych podniesione tłumiki skutecznie zamazują dobrą artykulację, ponadto *Finale* przy całej swojej niespożytej ruchliwości lepiej brzmiałby, gdyby Doktorantka zechciała zrealizować wszystkie dynamiki piano, zalecane przez kompozytora.

Przy wszystkich niewątpliwych zaletach interpretacji Ying Han wydaje się, że w omawianym nagraniu brakuje zasadniczej cechy, która powinna być obligatoryjnie obecna w utworach muzyki Paderewskiego: swoista naturalność i prostota, spontaniczność i lekkość w prowadzeniu frazy, potoczność narracji, jakiś urokliwy charme w kolorystyce dźwięku. Być może jest to rezultat nagrywania bez wysoce specjalistycznego sprzętu, nie wiadomo też, na jakim fortepianie Autorka wykonywała swoje dzieło, wreszcie (last but not least) – czy i czas potrzebny do rejestracji i montażu był wystarczający? Biorąc pod uwagę szczerze i żarliwe zainteresowanie Doktorantki twórczością Paderewskiego, można jednak mieć nadzieję, że jego utwory – zapuściwszy korzenie tak głęboko w osobowość pianistki – będą stale ewoluować, rozwijać się, a „podlewane” systematycznymi występami estradowymi – przeobrażą się w prawdziwie artystyczne kreacje.

Ta niedoskonałość nie przekreśla jednak wartości przedstawionego dzieła artystycznego, raczej sugeruje dalsze możliwości w poszukiwaniu prawdy artystycznej.

Część opisowa dzieła składa się z pięciu rozdziałów opatrzonych wprowadzeniem, zakończeniem i bibliografią – w języku polskim i angielskim. Rozdział I przedstawia postać Paderewskiego w kontekście jego życia i nierozdzielnie z nim związanej twórczości. Rozdział II omawia problematykę *6 Humoresques de concert* op. 14, w rozdziale III analizie zostaje poddany

utwór *Na pustyni. Obraz muzyczny w formie toccaty* op.15, natomiast rozdział IV opisuje *Miscellanea* op. 16. Rozdział V to zwięzła analiza i propozycja rozwiązania wybranych problemów wykonawczych w utworach Paderewskiego, będących przedmiotem dysertacji doktorskiej. Konstrukcja pracy jest logiczna, zawartość rozdziałów satysfakcjonująca i właściwie powiązana z tematem.

Całą część opisową dzieła przenika ujmująca staranność i godna podziwu rzetelność w podejściu do materii utworów Paderewskiego, do jego postawy życiowej i zadań, które wypełniał całe życie. W wielu miejscach Ying Han dokonuje trafnych porównań, wiążących tworzywo muzyczne z materią plastyczną i uczuciową, np. „<<Strumień wody>> zdaje się tu płynąć dość wolno, choć wciąż niestabilnie – łódź porusza się niepewnie, woda rzuca nią” (str. 51), „W opinii autorki pracy kompozytor starał się odmalować za pomocą dźwięków postać mężczyzny przygotowującego się do wyznania miłości.” (str.79). Prostota i zasadność tych analogii jest przekonująca, nie ma w nich nic wymuszonego i teatralnego – jedyną obiekcją budzi pytanie, na ile takie zmysłowe konotacje są istotne dla Autorki i czy w pewien sposób nie ograniczają przestrzeni wyobraźni?

Wnioski, które Doktorantka wysnuwa z obserwacji i analizy wzmiankowanych dzieł Paderewskiego, są wiarygodne i prawidłowe – zarówno te, dotyczące analizy harmonicznego, formalnego, jak i dynamicznego – kolorystycznego oraz historycznego. Interesujące są także propozycje rozwiązania wybranych problemów wykonawczych – na pewno liczba szczęśliwych pomysłów na pokonanie przeszkód wykonawczych wzrośnie wraz z upływem lat.

Nader zajmujące są ujęte w opisie dzieła artystycznego paralele filozofii życiowej Paderewskiego z klasyczną chińską myślą filozoficzną. Pewien sceptycyzm w przyjęciu takiego rozważania rodzi się w konfrontacji ze zdaniem pierwszego rozdziału: „W pierwszym rozdziale zostaną zidentyfikowane te elementy wczesnych lat życia kompozytora, które wywarły na niego najgłębszy i najtrwalszy wpływ. Zostaną one wyjaśnione z punktu widzenia klasycznej chińskiej myśli filozoficznej i pedagogicznej. To te właśnie czynniki sprawiły, że Paderewski przez całe życie pozostawał osobą o zdeterminowanym i optymistycznym charakterze”. W pierwszym rzędzie wydaje się zasadne wyjaśnienie ważnych wydarzeń z wczesnego życia Paderewskiego w kontekście kultury łacińskiej, Kościoła Katolickiego i filozofii chrześcijańskiej, która bardzo mocno wpłynęła na światopogląd kompozytora, a który – jak powszechnie wiadomo – był z katolicyzmem mocno związany. Dopiero na podstawie tej prawdy można pozwolić sobie na poszukiwanie dowolnych ekstrapolacji.

Lekturę części opisowej pracy doktorskiej utrudniała bardzo szczegółowa relacja zawartości tekstu nutowego, np. „Pierwszy element to ćwierćnuty z laseczkami skierowanymi w dół w partii lewej ręki. Drugi element to synkopowany zbudowany na tym samym dźwięku przebieg w partii lewej ręki zapisany nutami z laseczkami skierowanymi w górę. Trzeci element to długie nuty z laseczkami skierowanymi w dół w partii prawej ręki. Element czwarty to ósemkowo - szesnastkowy motyw w partii prawej ręki pojawiający się w trzecim takcie, zapisany nutami z laseczkami skierowanymi w górę” (str. 57), „Metrum kompozycji ma trójdzielny charakter – zastosowane zostało metrum 9/8 oraz 6/8. Pierwsze cztery takty są utrzymane w metrum 9/8” (str. 62), „w taktach 7-12 zbudowanej na skokach melodii akompaniuje partia lewej ręki, w której dominują ćwierćnuty oraz inne nuty o dłuższej wartości rytmicznej” (str.81). Doktorantka podała najzupełniej wystarczającą ilość przykładów nutowych i ich opisy są całkowicie zbędne.

Część opisową dzieła zrealizowano starannie, Doktorantka posługuje się poprawną polszczyzną, strona edytorska pracy została opracowana rzetelnie. Niewielkim mankamentem są gdzieniegdzie

przeoczone literówki i znaki interpunkcyjne, również niektóre przykłady nutowe podają w opisie inne numery taktów niż zacytowane (np. „Przykład nr 18. I. J. Paderewski Burleska op. 14 nr 4, takty 17-28”, podczas gdy zaprezentowane takty mają nr 20-28), zdarzają się również przykłady nutowe zaanonsowane w treści pracy, a nieopowiadające tekstowi nutowemu, do którego zostały przyporządkowane (str.33). Wrażenie niedosytu pozostawia także nadmiar zdań pojedynczych – narracja opisu dzieła jest urywana, myśl Autorki wydaje się przez takie zabiegi niepogłębiona i skromna.

Opis dzieła artystycznego – mimo drobnych mankamentów – jest właściwie przeprowadzony, ze starannością i widoczną dbałością o wierne przedstawienie sylwetki Ignacego Jana Paderewskiego i wybranych utworów.

Konkluzja

Stwierdzam, że praca doktorska mgr Ying Han stanowi oryginalne ujęcie problemu naukowego. Doktorantka wykazała ogólną wiedzę teoretyczną w reprezentowanej przez nią dziedzinie oraz umiejętność samodzielnej pracy artystycznej, przez co spełnia wymogi artykułu 13. ust. 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14.03.2003 roku. Pracę doktorską mgr Ying Han przyjmuję.